

SLUTRAPPORT

Jämställd utbildning utan skinn på näsan

-En förstudie om jämställdhetsåtgärder i
samarbete med naturbruksprogrammets
inriktning skogsbruk

2024-10-01

Projektgrupp

Maria Höglund, Region Halland
Agneta Larsson, Naturbruksförvaltningen Västra Götalandsregionen
Linnea Ryrvik, Hushållningssällskapet Sjuhärad
Magnus Hellgren, Region Kronoberg
Karin Linkhorst, Länsstyrelsen i Östergötland
Karin Ask, Skogsstyrelsen
Jerker Bergdahl, Skogsstyrelsen

Innehåll

1	Bakomliggande behov	4
2	Mål	4
2.1	Syfte.....	4
2.2	Projekt mål.....	4
2.3	Leveranser	4
3	Finansiering och budget.....	5
4	Mottagare av resultat.....	5
5	Resultat.....	5
5.1	Preliminär problembild.....	5
5.2	Intervjuerna.....	5
5.3	Avgränsningar för ett kommande projekt.....	8
5.4	Struktur och finansiering av kommande projekt	8
6	Referenser	9

1 Bakomliggande behov

Skogsprogrammen och skogsstrategierna i syd (Götaland förutom Gotland, motsvarar Skogsstyrelsens region syd) har utifrån en likartad problembild haft ambitionen att genomföra insatser för ökad jämställdhet i skogssektorn. Det har varit svårt att hitta formerna för arbetet och därför har en särskild jämställdhetsgrupp bildats med representation från samtliga skogsprogram/skogsstrategier i syd. Naturbruksgymnasiernas inriktning skogsbruk har identifierats som ett lämpliga att börja med. Det är i huvudsak av två skäl: 1. Kompetensförsörjningen är viktig, det är relativt få tjejer som söker skogsbruksinriktningar och ännu färre som blir kvar i branschen. 2. I flera län är regionerna både ägare till naturbruksgymnasiet och aktiva i skogsprogrammet.

2 Mål

2.1 Syfte

Undersöka möjligheter och skapa förutsättningar för ett kommande projekt som verkar för ökad jämställdhet på naturbruksgymnasiernas inriktning skogsbruk samt den första tiden i det skogliga yrkeslivet i Götaland.

2.2 Projekt mål

- Ta reda på nuläget i jämställdhetsarbetet på skogliga gymnasieutbildningar i södra Sverige.
 - Förtydliga problembilden
 - Undersöka nuvarande jämställdhetsarbete och förutsättningar för det
- Undersöka hur ett projekt kan tillföra ett mervärde och ökad motivation hos skolorna inom områdena:
 - Stärka rektorer och ledares kompetens och ambition i jämställdhetsarbetet på skolorna
 - Stärka lärare och instruktörers kompetens, förmåga och förutsättningar i jämställdhetsarbetet på skolorna
 - APL-platser och programråd
- Undersöka finansieringsmöjligheter, samarbetspartners och projektägare

2.3 Leveranser

Förstudiens leverans är denna rapport som bygger på intervjuer med naturbruksprogrammets skogsbruksinriktning inom förstudiens geografi samt arbetsgruppens eget arbete och intryck.

3 Finansiering och budget

Förstudien har finansierats genom att arbetsgruppens tid har bekostats av respektive organisation.

4 Mottagare av resultat

Mottagare av resultatet är primärt skogsprogrammen och skogsstrategierna i syd genom jämställdhetsgruppen syd. Mottagare av resultatet är också naturbruksgymnasiernas skogsbruksinriktningar och intressenter kopplade till dem.

5 Resultat

5.1 Preliminär problembild

Här följer en preliminär problembild som utifrån ett jämställdhetsperspektiv beskriver utmaningar och problem på naturbruksgymnasiet skogsbruk och den första tiden i yrkeslivet. Problembilden utgörs av en preliminär sammanställning som ett kommande projekt får färdigställa. Sammanställningen följer den tematik som skogssektorns jämställdhetsråd använder.

- Skogssektorn har problem med normer och praktiska förutsättningar ur ett jämställdhetsperspektiv.
- Utbildningarna är på olika sätt ojämställda, såsom:
 - Få flickor söker, startar och fullföljer Naturbruksprogrammet skogsbruk.
 - Det finns en maskulint kodad jargong på naturbruksgymnasiet skogsbruk.
- Arbetsliv. Begränsande könsnormer och en machokultur finns i alla delar av skogssektorn. Skogsbruket sysselsätter sex gånger fler män än kvinnor, och män är överrepresenterade i beslutsfattande ställning.
 - Få flickor går naturbruksprogrammet skogsbruk. Det finns indikationer på att många kvinnor lämnar yrket.
- Enskilt skogsägande. Män äger mer, män har högre kapitalvinster, maskulinitetsnormen påverkar bl a hälsa och säkerhet negativt och representationen präglas av maskulinitetsnormen.
 - Lärare och elever har i sin bakgrund ofta en stark anknytning till skog och skogsbruk.
 - Män är norm som skogsägare och yrkesverksamma och förmodligen också på naturbruksprogrammet skogsbruk

5.2 Intervjuerna

Intervjuerna har berört områdena:

- Systematiskt jämställdhetsarbete och jämställdhetsplan
- Det generella nuläget för jämställdhetsarbetet

- Frågor om vad skulle stärka kompetens och ambition för rektor, lärare, instruktörer och övrig personal samt praktik på skogsföretag.
- Uppföljning av vart eleverna tar vägen
- Intresse till att delta i framtida projekt inklusive inspel

Vilken skola som sagt vad redovisas ej, frånsatt den sista punkten om intresse att delta i framtida projekt. Redovisning i övrigt sker i form av en övergripande bild och identifierade områden att jobba vidare med tillsammans i projektformat.

Följande skolor har deltagit: Naturbruksskolan Svenljunga, Olingsgymnasiet Sparresäter, Munkagårdsgymnasiet, Vreta utbildningscentrum, Stora Segerstad naturbrukscentrum, Ryssbygymnasiet, Naturbruksgymnasiet Kalmar, Blekinge naturbruksgymnasium och Önnestadsgymnasiet.

5.2.1 Övergripande bild utifrån intervjuerna

Skogssektorns problembild och normer präglar skolornas kultur, men skolorna har en hög ambition av att göra ett bra jobb med jämställdhet och jämlikhet. Skolorna har en stor majoritet av unga killar på utbildningarna. Likabehandlingsfrågor, diskriminering och jämlikhet likställs eller samordnas ofta med jämställdhetsfrågor. Praktiska frågor såsom kläder och maskiner samt hantering av incidenter står högt upp på den vardagliga agendan. Skolorna arbetar engagerat med introduktion av elever och hantering av incidenter för att skapa en god och jämställd miljö. Tjejer som går på skolorna beskrivs ibland som duktiga och lärare uttrycker att de är imponerade (gäller inte alla skolor) - rapportens rubrik om ”skinn på näsan” är ett konkret exempel på hur detta uttrycks. Skolorna har dålig koll på vart eleverna tar vägen efter avslutad utbildning.

In på skolorna kommer unga flickor och pojkar, ut går unga kvinnor och män, redo för yrkeslivet. Under utbildningstiden träffar eleverna på lärare och handledare som på olika sätt blir förebilder för yrket.

Skolinspektionens granskning har satt ljuset på jämställdhet och i vissa fall ställt krav på åtgärder. Inspektionen har medfört att jämställdhet kommit högre upp på agendan för skolorna.

5.2.2 Några noteringar från Skolinspektionens rapport

Skolinspektionens rapport tar sin utgångspunkt i skollagen där Rektors ansvar beskrivs bl a så här; *Att utbildningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att den organiseras så att den ger utrymme för eleverna att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.*

Skolinspektionen tar också utgångspunkt i läroplanen (Lgy 11) och i rapporten skrivs bl a; *Vidare ska lärare se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet, samt synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. ... utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Oavsett om utbildningen är*

förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Skolinspektionen pekar på både inslag av hög kvalitet och utvecklingsområden. Som ett generellt utvecklingsområde pekas jämställdhetsintegrering ut. Några skolor har också fått föreläggande om insatser kopplat till jämställdhetsintegrering. Några skolor har fått föreläggande om planering och uppföljning av elevernas lärande under apl (arbetsplatsförlagt lärande).

5.2.3 Identifierade områden att jobba vidare med

Följande områden har identifierats utifrån intervjuerna och arbetsgruppens kunskap om skogssektorn:

- Arbeta med jämställdhetsintegrering genom att utveckla det systematiska jämställdhetsarbetet med hjälp av mål och jämställdhetsplan i syfte att stärka skolornas förmåga i både det långsiktiga arbetet och vid incidenter. Exempelvis handlar detta om att arbeta systematiskt och förebyggande genom att sätta mål som följs upp. Det kan även handla om att sortera i skillnader och synergier mellan jämställdhet och jämlikhet. Eller så här: Det ska inte behövas skinn på näsan för att gå på naturbruksprogrammet skogsbruk oavsett vem man än är.
- Stärka skolledning, lärare och instruktörer på skolorna genom grundläggande utbildning i jämställdhetsfrågor och ett kollegialt utbyte i syfte att utveckla kunskapen om hur konkreta utbildningsmoment och utrustning kan utformas för att främja jämställdhet. Det handlar primärt om hur jämställdhet integreras i olika utbildningsmoment men också hur saker som kläder och maskiner kan anpassas. Fysiska möten är viktiga och tydligt efterfrågade av skolorna. Underlag och output kan också fungera som handledningsmaterial.
- I samverkan mellan bransch och skolor finns det ett behov av att utforska hur branschens ställningstagande för jämställdhet (via skogssektorns jämställdhetsråd) kan implementeras i elevernas skolvardag, APL och under den första tiden som anställd i branschen. Det kan omfatta jargong och normer, yrkets attraktivitet och praxis för introduktion i arbetslivet samt incidenthantering.

5.2.4 Gymnasiernas intresse av att delta och deras läge

Samtliga intervjuade gymnasier har visat intresse för ett kommande projekt. Förutsättningarna ser olika ut såsom vilka inriktningar som finns på skolan. Några skolor har i närtid erfarenhet av projektverksamhet. Finansiering för möjlighet att delta på fysiska möten kan behövas.

En ny läroplan introduceras och börjar gälla för eleverna som börjar hösten 2025 – ett extra bra tillfälle för utvecklingsarbete.

Skolornas attraktivitet är i alla lägen väldigt viktigt – det behöver beaktas i ett projekt.

Naturbruksprogrammet skogsbruk kommer att erbjudas en högkvalitativ webbutbildning om en timma med tillhörande handledningsmaterial som stödjer diskussioner som tagits fram av arbetsmarknadens parter genom gröna arbetsgivare och konsultbyrån Vkna. Det finns ett beslut i Skogssektorns jämställdhetsråd om att stötta den här utbildningen.

5.3 Avgränsningar för ett kommande projekt

Varje aktör såväl skolor som skogsföretag och myndigheter har ansvar för sin verksamhet. Ett projekt ska hantera frågor som är av gemensam karaktär och som bäst löses i samverkan.

5.4 Struktur och finansiering av kommande projekt

Det har inte kommit in några konkreta medskick från skolorna kring hur finansiering kan gå till.

Uppstartsfas med ett strukturerat arbete som finansieras av huvudmännen. Det syftar till att vara en uppstart där fortsättningen i detalj prioriteras och riggas. Följande delar bedöms vara en del i uppstarten. De regionala skogsprogrammen genom jämställdhetsgruppen är initiativtagare.

- Åka ut till alla skolor efter att de genomgått den digitala jämställdhetsutbildningen och prata om innehållet och nästa steg. Huvudmännen samordnar och skogsprogrammen genom jämställdhetsgruppen tar initiativ. Kostnad: Arbetstid och resor + egen arbetstid från skolornas sida.
- Digitala arbetsgrupper arbetar sedan vidare med frågor från besöken. Kostnad: egen arbetstid.

I ett nästa steg genomförs det som prioriteras i uppstartsfasen. Behöver externfinansieras. Det kan handla om exempelvis:

- Ta fram kompletterande utbildningsmaterial, modifiera eller vidareutveckla. Kostnad; för arbetstid, konsulter, licenser, formgivning och publikationskanal.
- Genomföra utbildning, konsultationer eller erfarenhetsutbytesdagar med skolledare, lärare och instruktörer. Detta kompletterar gröna arbetsgivares grundutbildning. Kostnad; arbetstid, resor och konsultarvode för såväl skolorna som projektledningen.
- Samverka med skogsföretag på ett liknande sätt som i norra Sverige där (större) skogsföretag tar ansvar för varsin skola för att lyfta vikten av bl a jämställdhet – ett slags mentorskap.

I ett sista steg sker en uppföljning som finansieras utan externa medel:

- Seminarier Ledningsgrupper och APL-handledare. Kostnad; konsultarvode och egen arbetstid. Kan göras ihop med Gröna arbetsgivare.

Externa medel som identifierats:

- ESF-rådet öppnar i januari 2025 öppnar en nationell bred A2-utlysning.
- För att stärka upp en satsning kan det vara möjligt att söka medel för vissa delar hos exempelvis KSLAs utlysning för innovativa kommunikationsprojekt eller någon näringslivsstiftelse,

6 Referenser

Problembeskrivningen baseras utöver intervjuerna på skogssektorns jämställdhetsråds delmålsbeskrivningar, muntliga uppgifter från gröna arbetsgivare och den allmänna bild som arbetsgruppen har god kunskap om och som finns dokumenterad i det urval av publikationer som listas nedan.

Delmålsbeskrivningar:

<https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/organisation/radgivande-grupper/skogssektorns-jamstalldhetsrad/>

Åtgärder för en jämställd skogssektor

<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/rapporter/rapporter-20222021202020192018/rapport-2019-04-atgarder-for-en-jamstalld-skogssektor.pdf>

Tio år av jämställdhet på agendan

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/andra-enh/s/forskning/rapportserie/rapport-skog-2022-4-andersson-johansson-low.pdf>

Den öppna skogen

https://pub.epsilon.slu.se/15851/1/andersson_e_190118.pdf

Undervisningens kvalitet i gymnasieskolans yrkesämnen

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2024/yrkesamnen/undervisningens-kvalitet-i-gymnasieskolans-yrkesamnen.pdf>

Skolverkets statistik (tabell 5d)

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskola&omrade=Skolor%20och%20elever&lasar=2023/24&run=1>